

Utemiljöns plats i lärarutbildningen

Slutsatser och förslag från tankesmedja med Sveriges lärarutbildningar, Kristianstad 30-31 maj 2013

Ett femtiotal representanter för lärarutbildningar, grundskolor, naturskolor och utbildningsföretag sammanstrålade på Högskolan Kristianstad för att diskutera utomhuspedagogikens förutsättningar och ställning inom den nuvarande lärarutbildningen. En utgångspunkt var de nya vetenskapliga rön som visar att utomhusbaserad undervisning leder till ökad måluppfyllelse i ämnen som matematik, naturvetenskap och miljö. Hur kan detta tas tillvara i utbildningen till lärare och förskollärare för att bredda paletten av möjliga arbetsmetoder för yrkesverksamma lärare, men också knyts till teorier kring lärande?

På tankesmedjan slogs det fast att lärarutbildare i dagläget anser att den nuvarande lärarutbildningen försvårar möjligheterna att utbilda och träna lärarstudenter i utomhusbaserade arbetsmetoder kopplat till teoribildning. Skälet är att studenterna inte självklart får tillgodogöra sig högskolepoäng från kurser i utomhuspedagogik inom ramen för sina grundläggande utbildningsprogram. Träning i olika sätt att undervisa är huvudsakligen bundet till ämnesinstitutionerna respektive VFU.

– Läroplanens intentioner och innehåll kan inte förverkligas utan att undervisningen lämnar klassrummets fyra väggar. Kunskaper som förankras genom erfarenheter får ett rikare innehåll, och bidrar till att eleven skapar sig ett meningsfullt förhållande till det som skolan har för avsikt att lära ut, menade huvudtalaren PhD Arne N Jordet, første-amanuensis och lärarutbildare på Høgskolen i Hedmark i Norge, författare till *Nærmiljøet som klasserum. En undersøkelse om uteskolens didaktikk i et danningsteoretisk og erfaringspedagogisk perspektiv* (2007).

Förslag och prioriterade insatsområden

Tankesmedjan *Utemiljöns plats i lärarutbildningen* landade i följande slutsatser och förslag:

1. Förtydliga läroplanen

Läroplanen bör förtydligas med ett tillägg som betonar utomhusbaserad undervisning som medel att nå måluppfyllelse i gällande kursplaner.

2. Stärk forskningen om utomhusbaserat lärande

Forskningen om utomhuspedagogik, dess tillämpning och effekter, behöver stärkas. Att locka yrkesverksamma lärare med erfarenhet av utomhuspedagogik att forska bör eftersträvas. Koncentrera de högre utbildningarna i utomhuspedagogik till de universitet som redan bedriver FoU-arbete på området, till exempel Linköpings universitet. Kunskapsområdet måste både stärkas och skärpas.

3. Ta fram en kunskapsöversikt och exempelsamling

Bygg upp en kunskapsbank. Organiser insamling och förmedling av goda exempel för inspiration och utbyte av erfarenheter kring utomhuspedagogik i skolan och förskolan. Detta skulle bland annat underlätta för lärarstudenter att hitta skolor med utomhuspedagogiskt förhållningssätt för VFU och praktikperioder.

4. Utveckla lärarutbildningarna som förebild

”Vi måste leva som vi lär” – det vill säga lärarhögskolorna måste själva tillämpa ett utomhuspedagogiskt perspektiv på den egna verksamheten. Det innebär att lärarutbildningarna måste ha tillgång till en varierad miljö – och att de använder den. Men också att stimulera ämnesinstitutionerna att öka och/eller utveckla utomhusdidaktiken som komplement till övriga metoder.

5. Stärk kommunikationen mellan myndigheter

Bättre kommunikation behövs mellan högskolor och universitet, myndigheter och departement. En samordnande myndighet för detta bör utses.

6. Utnyttja rektorsutbildning och stimulera lokal skolutveckling

Skolledare, rektorer och områdeschefer är viktiga aktörer i lokalt utvecklingsarbete. Därför är rektorsutbildningen en viktig bundsförvant. Insatser behöver göras för att påverka och vidareutbilda dessa målgrupper. Här finns flera organisationer och intressegrupper, t.ex Utenavet, som bör kontaktas och aktiveras för olika stödjande insatser.

Uppdrag åt Utenavet

Tankesmedjan önskade att Utenavet i sin roll som nationellt nätverk för främjande av utomhusbaserat lärande:

- ges i uppdrag att bygga upp en lättillgänglig kunskapsbank med goda exempel, från skola och förskola och möjlighet till utbyte av idéer, eftersom det finns behov av stödfunktioner för dem som är ovana att arbeta utomhus såväl som för dem som har bred erfarenhet, men som behöver inspiration och fördjupning.
- arrangerar fler konferenser och seminarier för berörda målgrupper, både för målgrupper inom skolans och förskolans värld som för planerare och förvaltare, även för "o-gröna" målgrupper
- författar ett upprop till Utbildningsdepartementet och riksdagens Utbildningsutskott.

Kommentarer till tankesmedjans förslag

Utemiljön som pedagogiskt rum

Tankesmedjan ansåg att det behövs en tydligare problematisering av klassrummets särställning som pedagogiskt rum. Utomhusbaserade aktiviteter behöver inte vara "gröna". Utemiljön är ett pedagogiskt rum – och skolgårdar och närmiljön användbar för undervisning och lärande i alla ämnen på schemat. Likaså som resurs för att uppfylla målen med skolans mer helhetstänkande uppgifter, som finns i läroplanernas allmänna delar. Att integrera utemiljön som mer uttalat pedagogiskt rum innebär ökad grad av växelverkan mellan textbaserade och icke-textbaserad lärmiljöer inomhus och utomhus. Detta skulle leda till ett förnyat perspektiv på den didaktiska *var-frågan* och därmed på *platsens betydelse för lärandet*.

Med- eller motvind?

Vissa högskolor och utbildningsföretag upplever medvind i arbetet med att främja ett utomhuspedagogiskt förhållningssätt. Men andra har i det närmaste motsatt uppfattning – att tid, organisation, verksamhetens inriktning och lärares/skolledningens attityder försämrar möjligheterna att förlägga undervisningen utomhus.

Kognitionsforskning och didaktik

Inte minst Emilia Fägerstams avhandling *Space and Place. Perspectives on outdoor teaching and learning* (Linköpings universitet 2012) bidrar till att lyfta fram utomhuspedagogikens kognitiva fördelar, och bidrar till diskussionen om hur man kan arbeta i och organisera en skola med utomhusbaserat lärande som prioriterat utvecklingsområde.

Emilia Fägerstams är den första svenska vetenskapliga avhandling som studerat effekterna av att arbeta med utomhuspedagogik i högstadielklasser i ämnena matematik och biologi. Studien visar att metoden framför allt gynnade de svagare eleverna, och att de elever som haft delar av undervisningen utomhus kom ihåg materialet bättre och under längre tid, än de som fått traditionell klassrumsundervisning. Avhandlingen bekräftar också tidigare erfarenheter av att språkutveckling och begreppsbyggnad gynnas av utomhuspedagogik. Hennes avhandling var ett av de bärande argumenten för att sammankalla tankesmedjan Utomhusmiljöns plats i undervisningen.

Flera andra avhandlingar och forskningsbaserade texter visar att lärmiljöer utanför klassrummet sammanhang bidrar positivt i elevernas lärande. Ett exempel är *Impact of Garden-Based Learning on Academic Outcomes in Schools*, en kunskaps-sammanställning baserad på gjord forskning 1990-2010 (Review of Educational Research 2013 88:211). Med tanke på den kunskap som finns på området borde läroplanerna i förskola, grundskola och gymnasieskola förtydligas med läroplans-tillägg, stöttning från skolmyndigheter och ett nationellt uppdrag kopplat till kartläggning, didaktisk forskning och metodutveckling som medel för att implementera utomhusbaserat lärande, växelverkan ute-inne, samt lyfta fram positiva effekter av variation och autentiska sammanhang i undervisning och lärande.

Utomhuspedagogik som begrepp

Utomhuspedagogik är ett mångfacetterat begrepp, och hur det ska definieras är inte självklart. Detta gäller i synnerhet när begreppet diskuteras av "o-gröna" aktörer. Att nå dessa aktörer är viktigt ur flera aspekter för att få perspektiv på om utomhuspedagogik ska betraktas och diskuteras utifrån ett ekologiskt, natur- och miljöengagerat perspektiv – eller breddas och omfatta alla ämnen och aktiviteter som inbegriper sociala och kulturella aspekter på hållbar utveckling. I så fall bör en sådan grundinställning betonas tydligare av dem som företräder utomhuspedagogik i teori och praktik.

Nationellt Centrum för Utomhuspedagogik (NCU), vid Linköpings universitet, definierar utomhuspedagogik som "*Utomhuspedagogik är ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflektion grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer*" (se vidare www.liu.se/ikk/ncu). En sådan definition behöver inte nödvändigtvis vara knuten till ett ekologiskt förhållningssätt, men många av de organisationer och utbildningsföretag – även bland Utenavets organisationer – signalerar att utomhuspedagogik ofta brukar användas i aktiviteter med inriktning mot friluftsliv, natur- och miljöengagemang. Inom

skolans värld används utomhuspedagogiken främst i naturvetenskap, teknik och matematik, men även i svenska och engelska.

Den sammanvägda bedömningen är att det finns plats för en bred och ganska förutsättningslös hållning till inom vilka ämnen och aktiviteter som utomhuspedagogik kan tillämpas, till exempel inom samhällskunskap, humaniora och estetiskt ämnesområde.

Ämneskunskaperna och samhällsutvecklingen

På tankesmedjan gavs det uttryck för farhågor för en samhällsutveckling där barn och unga inte kan/får röra sig fritt, och som delvis präglas av vuxnas oro för att deras barn och unga ska råka ut för skador och tillbud. Man menade att detta, för skolans och förskolans del, skulle kunna bidra till att hårdare knyta verksamheten till klassrum och institutioner. Samtidens fokus på ämneskunskaper, prov och betyg var också något man befarade skulle kunna kan försvåra det helhetliga tänkande som är utomhuspedagogikens kärna.

Högre utbildning

Kurser i utomhuspedagogik ges på grundläggande nivå vid ett antal av landets lärarutbildningar, men all utbildning på avancerad nivå och en forskarutbildning är samlad till Nationellt centrum för utomhuspedagogik (NCU) vid Linköpings universitet. NCU är en väl förankrad aktör i internationella nätverk och utbildningar i *Outdoor Education*, vilket lockar utländska studenter men också bidrar till implementering i Sverige.

För Utenavet och Högskolan Kristianstad
2013-11-25

Petter Åkerblom

Universitetslektor, koordinator
Movium/Sveriges lantbruksuniversitet
Box 7012, 750 07 Uppsala
petter.akerblom@slu.se
tel 018 67 16 60
tel 044 20 32 09

Laila Gustavsson

Avdelningschef avd f pedagogik
Sektionen för lärande och miljö
Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
laila.gustavsson@hkr.se

Referenser

- Dilafruz R. Williams and P. Scott Dixon (2013): **Impact of Garden-Based Learning on Academic Outcomes in Schools. Synthesis of Research Between 1990 and 2010.** In *Review of Educational Research* 2013 83: 211. Online version: <http://rer.sagepub.com/content/83/2/211>
- Fägerstam, E. (2012): *Space and Place – Perspectives on Outdoor Teaching and Learning* PhD-diss. Linköping Studies in Behavioural Science No. 167. Linköping: Educational Science, Linköping University.
- Jordet, A. (2007): *Nærmiljøet som klasserum. En undersøkelse om uteskolens didaktikk i et danningsteoretisk og erfaringspedagogisk perspektiv.* PhD-diss. Universitetet i Oslo.

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

Utenavet

nationellt nätverk för främjande
av utomhusbaserat lärande

Välkommen till tankesmedjan

Utemiljöns plats i lärarutbildningen

HÖGSKOLAN KRISTIANSTAD DEN 30 – 31 MAJ 2013

Att jobba utomhus börjar slå rot i skola och förskola – precis som inom museipedagogiken, naturvägledningen och föreningslivet. Man vill levandegöra natur- och kulturarvet och främja en mer rörelseintensiv miljö för lärandet. Dessutom ser man utomhusvistelsen i sig som ett sätt att bidra till sunda levnadsvanor.

På den här tankesmedjan står ämnesdidaktiken i fokus. Bland de skolämnen som flyttar ut finns matematiken. Med himlen som tak levandegörs matematikens mysterier, ett effektivt sätt att stimulera elevernas nyfikenhet. På det här arrangemanget utforskar vi tillsammans hur lärarutbildningarna kan stärka sina utomhusbaserade inslag i vilka ämnen som helst. Till vår hjälp har vi expertföreläsare och varandra.

Tankesmedjan vänder sig till lärarutbildare av alla slag, skolläda och andra med intresse för att utomhuspedagogik blir ett naturligt inslag i barns och ungas lärande – från förskola till universitet. Tankesmedjan arrangeras av Högskolan Kristianstad tillsammans med Utenavet – nationellt nätverk för främjande av utomhusbaserat lärande.

Program

Torsdag 30 maj

12:00-12:50 Gemensam lunch på Restaurang Metropol

13:00 **Välkommen till Högskolan Kristianstad!**

Sanimir Resic, rektor Högskolan Kristianstad

Utomhus i undervisning och lärande allt viktigare för skolarbetet

Landshövding *Margareta Pålsson*

Kristianstad – då och nu

Staden som fick högskola, idag med både lärarutbildning och landskapsvetarprogram

Henrik Svensson, universitetslektor i geografi, chef lärarutbildningen Högskolan Kristianstad

Ute är inne – perspektiv och motiv

Om Utenavets arbete för att främja utomhusbaserat lärande på bred front bland barn och vuxna. Argument för utomhuspedagogik som obligatorisk del av lärarutbildningen.

Nationella och internationella influenser

Petter Åkerblom, Utenavet och Movium – SLU:s tankesmedja för hållbar stadsutveckling

Utomhuspedagogik i lärarutbildningen: går det att undvika?

Den norska läroplanen gör utomhuspedagogiken till en nödvändighet. Exempel på hur detta kan bli en levande del av lärarutbildningen.

Arne Nikolajsen Jordet, lektor och 1a amanuensis vid Højskolen i Hedmark, Norge

15:00

Paus, kaffe och bensträckare

15:30

Skola utomhus motiverar: Det lönar sig för livet!

Internationella plattformar för utomhuspedagogik. Rapport från Linköpings universitet och Emilia Fägerstrands uppmärksammade doktorsavhandling om utomhusundervisning på högstadiet, som blev utsedd till en av favoriterna i Magasin 360 om forskning och utveckling i skola och förskola 2012.

Anders Szczepanski, enhetschef, och *Eva Kätting*, universitetsadjunkt, Nationellt Centrum för Utomhuspedagogik (NCU), Linköpings universitet

16:00-17:30 **Hallå, hur är läget?**

Deltagarna delar erfarenheter och diskuterar utomhuspedagogikens möjligheter på hemmaplan och hos varandra. Vilken betydelse har platsen för lärandet? Vilken betydelse har lärandet för olika slags platser?

Samtalsledare: *Laila Gustavsson*, Högskolan Kristianstad, och *Eva Kätting*, Utenavet och NCU

19:30

Mums i naturen

Konferensmiddag i Naturum Vattenrikets restaurang

Fredag 31 maj

08:00

Visning Naturum Vattenriket och vandring genom Kristianstad Vattenrike

Guide: *Ola Magntorn*, universitetslektor, Högskolan i Kristianstad, och *Karin Magntorn*, Naturumföreståndare

Stegen ut, stegen framåt

Vad kan vi göra gemensamt för att främja det utomhusbaserade lärandet bland barn och vuxna? Diskussion och erfarenhetsutbyte. Gemensam uppsummering om betydelsen av utomhusbaserat lärande i natur-, kultur- och urbana landskap (inkl. kaffe)

12:30-13:00 **Tankesmedjan avslutas. Var ses vi nästa gång?**

Laila Gustavsson, Högskolan Kristianstad

13:00

Möjlighet att äta lunch på restaurang Metropol (*ingår inte i avgiften*)

Högskolan Kristianstad. Foto: HKR

Anmälan:

Senast den **22 april 2013** via särskilt formulär på <http://www.hkr.se/tankesmedja>

Obs! Begränsat antal platser! Avbokning utan kostnad senast den 30 april till

ann-sofie.bengtsson@hkr.se. Avbokningar efter 22 april debiteras full avgift

Avgift:

1500 kr + moms inklusive boende i enkelrum, 1100 kr + moms per person i delat

dubbelrum eller 600 kr + moms för den som inte önskar hjälp med boende. I avgiften ingår för- och eftermiddagskaffe samt lunch dag 1 och konferensmiddag (exklusive dryck).

För anmälningar inkomna efter den 22 april garanteras inte att vi kan ordna boende.

Målgrupp:

Lärarutbildare av alla slag, skolledare och andra med professionellt intresse för utomhuspedagogik

Arrangörer:

Högskolan Kristianstad, www.hkr.se och Utenavet, www.utenavet.se

Övrigt:

Tankesmedjan är en fristående fortsättning på den tankesmedja som arrangerades på Högskolan Dalarna, Falun, år 2009.

Utomhusmiljöns plats i lärarutbildningen Kristianstad 30-31maj 2013

Deltagare

Aspergercenter - Hälsa och Habilitering - Sthlm	Gitte	Volk
Falkenbergs Montessoriskola	Birgitta	Bengtsson
Falkenbergs Montessoriskola	Jenny	Bolmstedt
Falkenbergs Montessoriskola	Cecilia	Dys
Falkenbergs Montessoriskola	Alf	Persson
Falkenbergs museum	Anna-Katharina	Detert
Friluftsförbundet I Ur och Skur Utveckling	Kerstin	Andersson
Hubertusgården	Anna	Ellman
Hubertusgården	Sara	Unkel
<i>Högskolan Dalarna</i>	<i>Susanne</i>	<i>Antell</i>
<i>Högskolan för lärande och kommunikation HLK</i>	<i>Maria</i>	<i>Hammarsten</i>
<i>Högskolan i Borås</i>	<i>Kerstin</i>	<i>Kolback</i>
<i>Högskolan Kristianstad</i>	<i>Laila</i>	<i>Gustavsson</i>
<i>Högskolan Kristianstad</i>	<i>Gustav</i>	<i>Hellén</i>
<i>Högskolan Kristianstad</i>	<i>Lars</i>	<i>Jonsson</i>
<i>Högskolan Kristianstad</i>	<i>Ann-Charlotte</i>	<i>Lindner</i>
<i>Högskolan Kristianstad</i>	<i>Britt</i>	<i>Sandberg</i>
<i>Högskolan väst</i>	<i>Mia</i>	<i>Svedäng</i>
<i>Kristianstad högskola</i>	<i>Gisela</i>	<i>Hofmann</i>
<i>Linköpings universitet</i>	<i>Eva</i>	<i>Kätting</i>
<i>Linköpings universitet</i>	<i>Anders</i>	<i>Szczepanski</i>
<i>Malmö högskola, Lärande och samhälle, NMS</i>	<i>Agneta</i>	<i>Rehn</i>
<i>Malmö Högskola/Malmö kommun</i>	<i>Magdalena</i>	<i>Sjöstrand Öhrfelt</i>
Malmö Naturskola/Naturskyddsföreningen	Erik	Lensell
Malmö Stad - Malmö Naturskola	Emma	Crawley
Miljöförvaltningen, Malmö stad	Åsa	Hellström
<i>Mälardalens högskola / UKK</i>	<i>Ulla</i>	<i>Hillerdal</i>
Naturskolan i Lund	Anna	Ekblad
Naturskolan i Lund	Carolina	Lindeblad
Naturskolan i Lund	Eva	Persson
Naturskolan i Lund	Anders	Wånge Kjellsson
Naturskoleföreningen	Josefine	Gustafsson
Naturskoleföreningen	Ammi	Wohlin
<i>Høgskolen i Hedmark, Hamar, Norge</i>	<i>Arne</i>	<i>Jordet</i>
Skogsstyrelsen/Skogen i Skolan	Helén	Andersson
Skogssällskapet Förvaltning AB	Emelie	Andersson
SLU, Movium	Petter	Åkerblom
SLU, Movium	Torsten	Kellander
SLU/Utenavet	Anna	Lenninger
<i>Stockholms universitet</i>	<i>Anna Carin</i>	<i>Nyberg</i>
<i>(Matematikämnets och naturvetenskapsämnenas didaktik)</i>		
<i>Umeå universitet</i>	<i>Annika</i>	<i>Manni</i>
<i>Umeå Universitet</i>	<i>Jonas</i>	<i>Wikström</i>
Utikultigt	Anders	Ohlsson